

ORGANITZACIÓ DEL SERVEI EDUCATIU A L'ARXIU HISTÒRIC COMARCAL DE CERVERA (LA SEGARRA)

Blanca Cuñé
M. Teresa Salat
M. Dolors Montagut

Introducció

L'actual sistema d'ensenyament potencia l'aprenentatge que apropa l'alumne a les fonts directes de les diferents àrees de coneixement: l'experimentació en els laboratoris de Física i Química, les sortides de camp per part dels alumnes de Ciències Naturals i també el treball amb textos i les visites a museus per part dels alumnes d'Història.

Connectant amb aquesta filosofia de l'ensenyament, molts museus ofereixen avui en dia un departament didàctic que s'encarrega d'organitzar visites, exposicions i activitats directament dirigides a l'escola. Així mateix, els arxius han començat a treballar en aquesta direcció a fi i efecte d'apropar el patrimoni escrit als estudiants, aquest és el cas, per exemple, del taller d'Història de Girona, l'experiència de Terrassa o l'EATP¹ d'Arxius de l'IB de Cervera.

Els documents històrics, però, tenen un seguit de dificultats intrínseques que no aconsellen l'accés directe i indiscriminat per part dels alumnes. Previ al treball d'aquests cal una selecció del material segons criteris didàctics i d'accessibilitat (seguretat del document, lletra entenedora, contingut interessant etc...), és per això, que es fa imprescindible el treball en col·laboració entre l'arxiver/a i el professor/a.

Aquesta tasca s'està duent a terme moltes vegades amb una gran dosi de voluntarisme per part dels arxivers i professors implicats, cosa que qüestiona la continuï-

tat de les experiències. Aquestes, de totes maneres, han demostrat suficientment la seva rendibilitat cultural i educativa per justificar una major implicació de les institucions cara a assegurar-ne l'estabilitat i la difusió.

A Cervera, des de fa sis cursos l'Institut i l'Arxiu desenvolupen conjuntament l'EATP *«Introducció a la investigació històrica: Tècniques de treball a l'Arxiu»*, per a segon i tercer curs de BUP, en la qual els alumnes treballen dues hores setmanals a l'Arxiu amb documentació original. Els bons resultats obtinguts en aquesta experiència ens van fer pensar que fóra factible no només una EATP limitada d'horari i d'alumnes, sinó la creació d'un *Servei Educatiu Permanent*; en aquest sentit vam començar a dissenyar un tipus d'activitat, adreçada a un nombre més gran d'alumnes i de nivells escolars: EGB, BUP, FP, i, en un futur proper, als alumnes de la Reforma².

Organització d'un Servei Educatiu permanent a l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera

Els objectius del *Servei Educatiu* han d'englobar les línies mestres que tenen els arxius i els centres d'ensenyament. Quant als arxius, l'interès primordial és difondre el contingut dels seus fons documentals al major nombre possible d'usuaris, per tal de treure la màxima rendibilitat d'un servei públic.

Pel que fa als centres d'ensenyament, enriquir el procés d'aprenentatge de la Història, que generalment se centra en el treball a l'aula i amb textos generals, amb unes activitats que es desenvolupen parcialment fora del centre d'ensenyament i amb material propi del seu entorn. Així es pot aconseguir, per una banda, desvetllar l'interès de l'alumne per la Història del seu àmbit, i per l'altra, potenciar un canvi d'actitud vers el patrimoni documental.

Aquests objectius no s'assoliran si els alumnes veuen només els documents com una curiositat o com una confirmació dels fets històrics ja estudiats a classe, sinó tenint-los a les mans pel seu estudi, amb la possibilitat d'analitzar-los i arribar a unes conclusions que els duguin al descobriment d'una petita part del seu passat.

Les activitats del *Servei Educatiu de l'AHCC* s'han dirigit cap a la confecció de diferents dossiers monotèmatics amb fotocòpies de documents originals i/o transcripcions, acompanyats d'un qüestionari, que ajudi l'alumne a copsar els punts més importants, i també d'informació complementària com ara glossaris, plànols, taules d'equivalències... A l'hora de l'elecció del tema cal tenir en compte la programació escolar i els suggeriments dels professors al respecte, així com les possibilitats que ofereix la documentació de l'arxiu. Alguns dels possibles temes són: la vida dels estudiants de la Universitat de Cervera, incidència de les guerres carlines a la comarca, el carnaval en els anys 20.

Aquest dossier és la base de treball dels alumnes i està plantejat de la següent manera: *obert*, que la seva acceptació no impliqui forçosament l'estudi de tots els seus apartats; realitzat exclusivament amb *documentació de l'AHCC* i que abarqui un *ventall ample* d'aspectes diferents d'un mateix

fet per tal que els alumnes n'extreguin les seves pròpies conclusions. A partir d'aquest material el professor tria els aspectes i documents amb els quals vol treballar amb els seus alumnes, a més a més podrà organitzar activitats complementàries, com ara murals, maquetes... evitant, però, que aquestes es converteixin en l'únic objectiu.

Una vegada confeccionat el dossier, aquest es presenta als professors i es comenta amb ells. El primer contacte dels alumnes amb el *Servei Educatiu* consisteix en una visita a l'AHCC on veuran els diferents fons i especialment els originals del dossier. A l'aula del *Servei Educatiu* se'ls reparteix els dossiers, se'ls fa la introducció general al tema i se'ls dona una pauta de treball. A partir d'aquest moment treballaran amb el guiatge del seu professor i al seu centre.

Per complementar el treball es realitza una exposició, oberta també al públic, que no tan sols mostrarà una selecció dels documents emprats sinó tanmateix material complementari com ara peces de museu, fotografies,... així com, si s'escau, una mostra dels treballs elaborats pels alumnes. Paral·lelament un cicle de conferències i muntatges àudio-visuals ajudaran a aprofundir en el tema.

El funcionament del *Servei Educatiu* requereix una infraestructura i un personal específics. Cal disposar d'un espai on els alumnes puguin treballar sense interferir la tasca dels investigadors de l'arxiu. Atès que l'estructura de l'AHCC no permet disposar d'aquest espai i aprofitant que l'Arxiu i l'Institut estan ubicats en el mateix edifici (antiga Universitat), la solució ha estat habilitar una de les aules del centre tot equipant-la amb: taules grans i cadires per a trenta alumnes, prestatgeries, armaris, pissarra i aparells àudio-visuals.

L'equip de treball el formen Blanca Cuñé i Ma. Teresa Salat, professores de l'IB Antoni Torroja de Cervera, que dediquen un total de vuit hores de classe al *Servei Educatiu*, confeccionant els dossiers, preparant l'exposició i rebent professors i alumnes, i dues hores no lectives per treballar amb l'ordinador, fer fotocòpies, preparar els àudio-visuals.

Ma. Dolors Montagut, directora de l'AHCC, com a co-responsable d'aquest *Servei* collabora ajudant a escollir els temes, seleccionant la documentació que es pot posar a l'abast dels alumnes i la que pot ser reproduïda, ensenyant l'Arxiu als alumnes, i treballant en el muntatge d'exposicions.

Aquest projecte implica per igual els departaments de Cultura i Ensenyament de la Generalitat. Aquest últim aporta la possibilitat que dues professores puguin dedicar-hi part del seu horari lectiu, l'aula i el mobiliari i la col·laboració del Centre de Recursos Pedagògics de la Segarra. El Departament de Cultura, a través del Servei d'Arxius, ha assumit les despeses de confecció dels dossiers, conferències i exposicions.

Posada en marxa del projecte

Les gestions per tal de materialitzar aquest projecte van començar el juny de 1989 posant-nos en contacte amb la Direcció General d'Innovació i Ordenació Educativa i amb el Servei d'Arxius, i és amb el vist-i-plau d'ambdues institucions que el concretem, d'acord amb les inspeccions de Primària i Secundària.

El Centre de Recursos Pedagògics de la Segarra fa d'enllaç entre el *Servei Educatiu* i els centres d'ensenyament de Cervera i comarca.

Ja que hi ha altres arxius que tenen un servei semblant els visitem per conèixer la seva infraestructura i veure si és aplicable a la nostra realitat. Visitem el Taller d'Història de Girona, i el Servei Pedagògic de l'Arxiu dels Pirineus Orientals a Perpinyà. Encara que ha estat molt interessant visitar-los, ens adonem que el nostre és un plantejament bastant diferent al seu, perquè hi impliquem d'una manera més directa les escoles.

Com a primera activitat escollim la confecció d'un dossier que recull documents fotocopiats, transcrits o resumits segons la dificultat paleogràfica o de contingut que puguin presentar. Busquem un tema que sigui comú a tots els programes si bé els nivells seran diferents: «*La Guerra del Francès a la Segarra: 1808-1814*».

Un cop feta una reunió prèvia amb els inspectors respectius, se'n fan dues més amb els professors de Primària i Secundària de la comarca en les quals presentem el projecte de creació del *Servei Educatiu*, el tema proposat i la primera tria de documents. La iniciativa és ben acollida i, per tant, passem a l'elaboració del dossier.

En la segona reunió lliurem el dossier definitiu per tal que els professors que han decidit participar en l'experiència estudiïn i seleccionin els apartats que els interessa treballar amb els seus alumnes.

Els grups d'alumnes visiten l'Arxiu del 20 d'abril al 8 de maig. En total participen en l'experiència nou centres de diferents indrets de la comarca: un centre de Batxillerat (tercer curs), un de Formació Professional (quart curs), quatre escoles graduades (vuitè curs) i tres de rurals (sisè, setè i vuitè curs). El trasllat dels alumnes de fora de Cervera és assumit pel Consell Comarcal de la Segarra.

Des del moment de la visita fins el final del trimestre els alumnes treballen el dos-

sier a classe. L'exposició complementària, per problemes de temps, s'ajorna fins el primer trimestre del proper curs.

Avaluació

L'avaluació ha estat una valoració de fins quin punt s'han assolit els objectius, tant per part d'Ensenyament, com de Cultura, i tant a nivell de professorat i alumnes, com de les institucions. Aquesta valoració es fa en una reunió el mes de juny amb els diferents responsables de cada àrea: per Ensenyament els inspectors de Primària i Secundària, els professors que han participat i les responsables del Servei Educatiu i l'encarregada del Centre de Recursos Pedagògics; per part de Cultura el cap del Servei d'Arxius i la directora de l'AHCC.

La valoració per part de tots els sectors implicats és totalment positiva amb el compromís de continuar-la un curs més. De totes maneres es detecten unes dificultats: que coincideixi el tema amb el calendari de la programació, necessitat de dedicar-hi més hores de les previstes i poder disposar del dossier a principis del segon trimestre.

Pel que fa el *Servei Educatiu* s'ha comprovat que les 8 hores lectives són insuficients i es demana que la reducció d'horari s'incrementi en deu hores més.

Cara al futur, la nostra intenció és preparar cada curs un tema diferent que serà comú per a tots els centres participants, però havent-hi sempre la possibilitat que l'escola que ho demani pugui utilitzar dossiers de temes treballats en anys anteriors, així com els àudio-visuals corresponents i un extracte de l'exposició amb una tria de la documentació (fotocopiada). L'exposició seria muntada sobre uns plafons d'aproximadament 80 cm x 110 cm sobre suport lliure (cavallets) per facilitar la seva exposició a les escoles.

Tema per al curs 1989-90: *La Guerra del Francès a la Segarra: 1808-1814*

I Objectius específics

1 Conèixer l'impacte de la Guerra del Francès a la nostra comarca.

1.1 Comprovar el sistema de finançament de la Guerra a la nostra comarca.

1.2 Estudiar possibles reaccions dels soldats davant les lleves obligatòries.

1.3 Esbrinar les desfetes que la Guerra ocasionà a la nostra comarca.

2 Investigar en la documentació de l'Arxiu el context socio-polític i econòmic de la comarca a principi del segle XIX.

2.1 Estudiar l'organització de l'Ajuntament:

2.1.1 Político-administrativa.

2.1.2 Ordre públic.

2.1.3 Sanitat.

2.1.4 Regulació de l'activitat comercial.

2.2 Analitzar uns capítols matrimonials per deduir el vestit emprat en aquesta època per les classes benestants.

3 Fer una exposició al Paraninf de la Universitat que constarà de diferents apartats:

- Documentació de l'Arxiu.

- Diferent material de museus.

- Presentació de treballs referents a aquest tema, elaborats pels alumnes.

4- Confecció d'un àudio visual que emmarqui històricament l'exposició.

II Continguts

EL títol genèric del dossier és *«La Guerra del Francès a la Segarra (1808-1814)»*, que engloba els següents apartats:

- *Introducció* que conté la presentació del Servei Educatiu, un pròleg dirigit als

alumnes on s'assimila la tasca de l'historiador a la del detectiu, un comentari dels documents, unes qüestions referents a cada document, una taula d'equivalències de mesures, pesos i monedes, un petit glossari, un mapa dels corregiments catalans a principis del segle XIX, un mapa de la Segarra, i un plànol de Cervera.

1) *Inicis del conflicte*, amb un document que fa referència a l'abdicació de Carles IV i un altre de la formació de la Junta Corregimental a la Segarra.

2) *Organització de la Junta Corregimental*, que conté varies de les capitals de marca de la Segarra.

3) *Inicis de la Resistència*, amb documentació sobre normes de defensa dels pobles i ciutats, la creació d'una oficina per analitzar la correspondència interceptada a l'enemic, la reglamentació del sorteig dels mossos que s'han d'incorporar a les milícies, la filiació d'un soldat de la 2a Companyia de Tiradors, la còpia de l'extracte d'un «Catecismo Patriótico», un ban on s'especifiquen les penes que rebran els desertors i la decisió de la Junta d'Agravis de concedir l'exempció del servei d'armes a dos ciutadans de Cervera.

4) *Fets de Guerra*, amb un document en el qual la ciutat de Cervera demana no allotjar més presoners de guerra, crida als cerverins perquè assisteixin als actes d'acomiadament dels soldats que marxen cap a Girona, decisió de l'Ajuntament de fer un seguit d'actes religiosos pregant per l'alliberament de Girona, extracte del Memorial

presentat per Cervera de tots els fets destacables de la guerra, i l'extracte dels fets més importants de la guerra en relació a la Universitat.

5) *Avituallament de l'exèrcit*, amb l'anunci al *Diario de Cervera* de la subscripció per tal de recollir roba per uniformar els soldats, imprès en el qual la Junta Corregimental obliga que tots els alcaldes especifiquin els queviures que hi hagi al seu poble, manuscrit on la divisió acampada a Guissona demana queviures, formulari per fer una relació d'animals, carros i carretes que hi ha a cada poble, anunci per cobrir les places de capellans i cirurgians i la requisició de material per l'Hospital Militar.

6) *Economia*, en diferents documents es constaten els impostos extraordinaris per tal de proveir l'exèrcit i fer front a les despeses de la guerra.

7) *Obra legislativa dels francesos*, conté l'extracte de dos decrets signats per Napoleó en el 1808.

8) *Les Corts de Càdis*, amb el Reial Decret de convocatòria de les Corts, l'elecció de Josep Vega com a representant de Cervera i el jurament dels diputats.

9) *Retorn de Ferran VII*, inclou els actes programats per celebrar l'exaltació al tron de Ferran VII i l'ordre per la qual s'anulla el Decret de les Corts de Càdis, imposant el retorn dels drets feudals.

10) *Vida quotidiana*, dins aquest capítol presentem dinou documents que il·lustren els diferents aspectes de la vida social, que, malgrat tot, continuava.

NOTES

¹ Ensenyaments i activitats tècnico-professionals.

² Reforma Educativa. Nou sistema d'Ensenyament que s'aplicarà als alumnes de 13 a 18 anys.

RESUM

Desde hace unos años en Cervera hay una colaboración estrecha entre el Archivo y el Seminario de Historia de l'IB Antoni Torroja que ha posibilitado la programación conjunta de una asignatura eminentemente práctica: «Introducción a la investigación histórica. Las técnicas de trabajo en el archivo», para los alumnos de 2º y 3º de BUP.

Este año la creación del Servicio Educativo en el AHCC se hace desde la perspectiva de una necesidad de aproximar no sólo unos cuantos alumnos de bachillerato, sino también los de FP i primária a una de las fuentes directas de la historia: el documento escrito.

Las actividades a realizar son: exposiciones sobre temas concretos, montajes audiovisuales, preparación de dossiers con documentos fotocopados y/o transcritos.

RESUME

Il existe depuis quelques années à Cervera une collaboration étroite entre les Archives et la Section d'Histoire de l'IB (lycée) Antoni Torroja, ce qui a permis la programmation conjointe d'une matière éminemment pratique intitulée «Introduction à la recherche historique; les techniques de travail en archives» et destinée aux classes de seconde et première.

Cette année, la création d'un Service Educatif aux AHCC est basée sur le besoin de familiariser non seulement un petit nombre d'élèves des dernières années de secondaire, mais aussi ceux des classes de formation professionnelle et de primaire avec l'une des sources directes de l'histoire: le document écrit.

Les activités programmées comprennent des exposés sur des thèmes concrets, des montages audio-visuels, des préparations de dossiers avec des documents photocopiés et/ou transcrits.

SUMMARY

The past few years have witnessed the close collaboration between the town archives and the Institute of History of the IB Antoni Torroja, which has enabled the joint sponsoring of an eminently practical subject: Introduction to Historical Research-Ways of Working with Records aimed at secondary school students.

The creation, this year, of the Educational Service of the AHCC was based on the need to familiarise, not only a small group of secondary school students, but also primary school and technical college students with one of the direct sources of history: the written document.

The activities in the project include exhibitions dealing with specific themes, audio-visual productions and preparation of dossiers with photocopied and/or transcribed documents.